

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja 10.— K pol leta 5.— „ četrt leta 2-50 „ posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h „ „ „ dvakrat . . . 12 „ „ „ „ trikrat . . . 10 „ za nadaljna vršenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Leto se nagiblje h koncu. Vse cenjene naročnike in naročnice nujno prosimo, da poravnajo svojo zastalo naročnino. Obenem jih prosimo, da takoj tudi obnove naročnino za l. 1911. Vsak organiziran napredni učitelj in vsaka organizirana napredna učiteljica smatraj za svojo najvažnejšo dolžnost, da ima naročen naš list! Vsak in vsaka naj pridobi našemu listu še po enega novega naročnika, da se s prihodnjim letom število naših naročnikov in naročnic podvoji! Vsi na delo za svoje stanovsko glasilo!

Geslo zavednega Slomškarja.

+ Zvedeli smo stvari, ki jih ne moremo zmolčati, to temmanj, ker je klerikalno časopisje te dni vse polno najostudnejših natolcevanj naprednega učiteljstva, ki ga hoče uničiti moralno in materialno. V deželi Kranjski vlada korupcija najhujše vrste; začela se je pravcata divja gonja! Prej zavedni tovariši krivé hrbet pred Jakličem, ki ima v vsakem žepu po eno službo: kdor je bolj hinavski pred njim, dobi dekret iz boljšega in večjega žepa. Šmarina Gora še ni videla takih neznansko umazanih kupčij! — Slomškarji hodijo pokoneci, toliko da se z nosom ne dotikajo oblakov. A ne vsi! V Ljubljani so to tisti kremeniti značaji, ki jim doma na polici še vedno leži liberalni list, da ga brž vsakemu pomolé pod nos kot dokument svoje naprednosti, kadar zapišejo — druge sape! Oni po kmetih silijo v vodstvo v Ljubljani, naj jim da dobre, boljše, najboljše službe in službe. Vsem ni mogoče ustreči, zbuja se jeza, nekoliko tudi sramota, češ, prodal sem se zastonj! Že se iztezajo roke, da si skočijo v lase, nazadnje še pogoltno drug drugega. Kjer ni principov in nazorov, ni obstanka in življenja. Ravnikar se je že naveličal svoje podružnice, beda je vrgla na njegovo mesto nesrečnega Grada...

Pri uničevanju naprednega učiteljstva se poslužujejo najpodlejših sredstev — ne samo voditelji Slomškarjev, temveč tudi ljudje, ki

jih je nesamostojnost našega ljudstva posadila na odlična mesta v S. L. S.

To trditev naj dokaže vest, ki nam je došla tamkaj iz Kočevskih hribov. Morda komu s tem pokvarimo veselje božičnih dni — hudobija je dovolj velika! — a zlobno početje je treba razkrinkati, da se spoznajo ljudje in da zasije geslo zavednega Slomškarja v vsem zasluženem blešku!

Bilo je dne 21. avgusta tega leta, ko sta prišla v Kočevske hribe — ime kraja na razpolago! — dva odlična katoliška moža: poslanec — učitelj Jaklič, predsednik Slomškove Zveze, in akademiško naobraženi deželni odbornik dr. Pegan. Imela sta shod.

Liberalna banda, liberalna sodrga, liberalni mulci, liberalni trapezi — to so cvetke, ki so letele z Jakličevega vrta. Vse kar je liberalna stranka ukrenila, je največja nesramnost, klerikalci so pa rešitelji težnj našega ljudstva.

Skraino sirovost, kakršne še nismo čuli, je pa pokazal dr. Pegan.

Trotelj v šolo — trotelj iz šole — taki so njegovi nazori o naših uspehih. V šoli, pravi, je premalo prakse. Dr. Pegan zahteva kot na polju pedagogike in bogatih izkušenj velenčen mož, da se mora učenec, zapustivši ljudsko šolo, spoznati takoj na vsak sodnijski akt, na plačilne naloge, izkratka: postati mora modrijan potom čudežev. Toliko, da ni zahteval, da mora znati že otrok iz pravih kovati rumenjake! Sedaj pa, tako je smešil šolstvo, otrok niti ne ve, zakaj mu kože cepijo.

Dr. Pegan je šolo primerjal s hlevom. „Ta hlev, kmetje“, je rekel, „ni bil izkidan skozi 40 let.“ Mi smo tisti, ki smo ga začeli snaziti. Ne smete misliti, kmetje, da bo v enem letu vse v redu, minilo bo mogoče 20 let, preden bo izkidan! — Tako govori — akademiška olik!

Le hladnokrvnosti nekaterih oseb se je bilo zahvaliti, da ni slavni govornik ob takih izbruhih zletel z odra!

Toda nesramnosti ni bilo dovolj! „Tovariš“ Jaklič je bil toliko predrzen, da je šel k županu — tamkajšnjemu učitelju, ki je ob enem občinski tajnik, kruh od-

jedat, da bi ga namreč župan odstavil od tajništva!

„Prevzemite sami te posle,“ tako mu je pihal na dušo, „kolikor preprosteje boste pisali, toliko rajši vam bomo odgovarjali.“ Če ima učitelj 30 K, prevzemite vi za 20 K. Ako ne znate računov voditi, vam pošljemo revizorja na svoje stroške. Kazni pri glavarstvu se ni treba bati; na prvi, drugi, tretji pogon se ne bo kazni, gospod župnik vam pojde na roko...

Tako je govoril predsednik učiteljske organizacije Slomškove Zveze, da s tem neovržno dokaže, kakšno je geslo zavednega Slomškarja: moralno in materialno uničenje naprednega učitelja!

Veseli nas, da ni Jaklič nič opravil, ker se je zgodilo ravno nasprotno, kar je nameraval: občinski odbor je učitelju tajniku zvišal mesečno plačo od 30 K na 40 K.

Kar smo zapisali, je gola resnica, ki je ne ovrže noben izgovor. Dostavljati nam ni treba nobene besede več, ker dajanje samo dovolj glasno govori. Slomškarji naj se zahvalijo svojemu predsedniku, ki tako res odlično skrbi, da se sveti — kakor smo že rekli — geslo zavednega Slomškarja v vsem zasluženem blešku!

Taktika učiteljske gospodarske osamosvojitve.*

Odgovor „Učit. Tovarišu“. Napisal A. Pesek.

Ustanovitev „Učiteljske gospodarske in kreditne zadruge“ je vzbudila mnogo nepotrebnega nasprotstva pri vodstvu Zaveze avstr. jugoslov. učiteljskih društev, ker so se štajerski učitelji predrznili osnovati v korist svojega stanu, ne da bi bili baje pred vprašali nekatere ljubljanske tovariše dovoljenja. „Učit. Tovariš“ na-

* Kakor smo obljubili zadnjič, objavljamo danes neizpremenjeno članek tov. Peska, ki ga je priobčil v 272. šte. „Narodnega Dnevnika“ z dne 29. novembra 1910, namesto da bi ga poslal nam. S tem hočemo izpričati svojo lojalnost v najvišji meri. Obenem pa bodi vsaj od naše strani s priobčenjem tega članka konec javni polemiki. Mislimo, da je tako najbolje na vse strani. Za dejanja drugih pa seveda mi nismo in ne bomo odgovorni!

Uredništvo.

pada štajersko učiteljstvo, češ da je separatistično. list trdi, da se mora vse učit. delovanje centralizirati v Ljubljani ter navaja med dokazi za to trditev sledeče:

„Dne 27. avg. l. 1907. nam je tov. Pesek na Zvezini skupščini v Badovljici razvil program izvenšolskega delovanja. Osnovali smo tedaj odseke za izvenšolsko delo, ki so se pozneje prekrstili v socialne odseke. O Božiču istega leta je isti tov. Pesek govoril v Narodnem domu v Ljubljani o istem vprašanju ter povdarjal, da skrbi osrednji (socialni) odsek Zaveze za vse jugoslovanske pokrajine, vsaka dežela imej svojo socialno zvezo, nad vsemi pa bodi socialna zveza v Ljubljani. V letošnji jubilejni številki našega lista je priobčil tov. Jakob Dimnik instruktiven članek o naši gospodarski organizaciji. Kdor je bral ta članek, ve, da je tamkaj tudi odstavek, ki govori o centralni učiteljski gospodarski zadrugi, ki bi imela isti delokrog, kakor so ga svoji zadrugi sedaj določili tovariši v Celju. Torej: ko se še ni izvedlo isto, kar je bilo prvotno določeno in začrtano, smo pustili svojo celokupnost na cedilu in smo začrtali — po besedah g. Štiblerja — z delitvijo, ko še ničesar nismo imeli, kar bi se dalo in moglo deliti. Kje pa je dokaz, da bi se iz Ljubljane, kakor smo bili mnenja l. 1907., ne moglo to delo s pridom vršiti za celo slovensko ozemlje, kaker smo mnenja sedaj l. 1910.? Ali je ta dokaz podan v besedah samih ali izvira iz skušenj, ki jih še nimamo? Naše mnenje je to: Kar se je zgodilo v Celju, diši po separatizmu in pomenja preziranje vodstva naše osrednje organizacije.“

Ker navaja člankar v U. T. moje ime in moje delovanje kot nekak dokaz, da „kar se je zgodilo v Celju, diši po separatizmu in pomenja preziranje vodstva naše organizacije“ ter napada ustanovljeno „Učiteljsko gospodarsko in kreditno zadrugo“, bodi mi dovoljeno nekoliko pojasnil. Izjavljam pa, da nikakor ne nameravam nastopiti zoper vodstvo „Zaveze avstr. jugoslov. učit. društev“ ali celo posamezne člane vodstva žaliti, temveč hočem podati objektivno nekoliko pojasnil. Zdi se mi to potrebno, ker boljše je odkriti, kar nam ni prav, kot pa molčati, češ ne dragajmo, kaj bodo rekli klerikalci, o j se

LISTEK.

Naša mladinska literatura.

Kar imamo Slovenci mladinske literature, je skoro vsa z malimi izjemami delo našega vrlega učiteljstva. To je s poštreno vnemo in ljubeznijo dvignilo našo mladinsko leposlovno knjigo na častno stopnjo, da se nam je ni treba sramovati niti pred drugimi, po kulturi in denarju bogatejšimi narodi.

Poudarjati treba vedno, da je vse to izvečine delo učiteljstva, zakaj vsa druga slovenska javnost se ne briga dosti za našo mladinsko literaturo, tudi slovensko časopisje ostaja večinoma hladno, kakor da bi nihče ne hotel razumeti velike važnosti mladinskega leposlovja! To je žalostno!

O praznikih, godovih itd. obdarujemo svoje ljubljence z vsemi mogočimi igračkami,

ki stanejo dosti denarja, a nimajo nobene stalne vrednosti. Zakaj tistim, ki že znajo čitati, ne kupimo rajši lepe knjige! Zakaj ni sploh vsaka zavedna slovenska rodovina naročena na „Zvonček“? Naročnina 5 K sploh ne igra nobene vloge. Poznam tudi drugojezične mladinske liste, a po vsebini in opremi tako lepega kakor je „Zvonček“ ne poznam! „Zvonček“ bi moral šteti na tisoče naročnikov!

Potem pa spisi za mladino: Ganglovi, Rapetovi in Slapšakovi! Za ubogo krono prelepa knjižica! Znana mi je tudi Kosijeva zbirka in Gabrščekova knjižnica pa tiste prijetne podobice z verzji, ki jih je izdal Schwentner. Ni kdove koliko bogastva, a nekaj je že — samo priti mora med mladi svet! Kako ti je ponesen tak ljubi dečak, ki prilaga knjigo h knjigi, češ, to je moja biblioteka! Že enajst letnikov lepo vezanih „Zvončkov“ ustvarja lepo vrsto!

Dajmo, slovenski starši, spravimo te lepe knjige med svoje mlade! Učimo jih ceniti pi-

sano slovensko besedo, zbujaemo v njih ljubezen in ponos!

Ti pa slovensko učiteljstvo, hajdi zopet na delo — za prosveto naroda! Fr. K.

Nova zavarovalna družba.

Živimo v dobi ustanavljanja bralnih in pevskih društev, klerikalnih in neklerikalnih izobraževalnih društev, klerikalnih in neklerikalnih posojilnic in hranilnic, klerikalnih in neklerikalnih raznih delniških društev, klerikalnih in neklerikalnih in tako naprej klerikalnih in neklerikalnih... Merodajnim krogom, klerikalnim in neklerikalnim, nasvetujem še nekaj: „Zavarovalno družbo za mirno ponočno spanje!“ Bil bi prvi ud te zame velevažne družbe ter se dal zavarovati za kar najvišjo vsoto. Saj bi neslo. In zakaj?...

Človek, ki se trudi in peha ves ljubi božji dan z razposajenčki v šoli, na večer že

časih komaj čaka, da se malo odpočije v sobi, ki mu jo je krajni šolski svet velikodušno prepustil v brezplačno stanovanje. — Hvala mu!

Hvala pa tudi Bogu, si mislim, ko se zdevljam v posteljo in sladko zaspančkam.

„Ker smo delo dokončali, da bi tudi sladko spali...“

A kmalu se zbudim. Šipe oken zatrepečejo kot beraču zobje pozimi.

Poslušam, manem si oči... Nič!...

Vstanem, prižgem luč in stojim sredi sobe s svetilko v roki in s strahom v srečkanam, kaj bo. Oh, da sem moral vstati! V trenutku zopet grozovito zaruži, noge zdregečejo, stresejo se mi roke in — svetilka pade na tla in se ubije. Še smrdljivec bi se mi bil lahko užgal, da ga je bilo več.

In kaj mislite, da je bilo?

Moj sostanovalec, ki ima poleti in pozimi nahod, je pričapljaj domov. Iz navade, navadiče, pravim, pa je pozabljal slehrni večer ključ od vrat doma.

bodo veselili ti našega razdora . . . Žal, da se že par let tako postopa in da se iz obzirnosti ali strahu (?) pred klerikalci marsikaj potrpi in pusti. To ni prav, ker čimdalje bolj se poraja v naših vrstah nezadovoljnost in nekaka — apatija do lastne organizacije. Najbrže bo ta ali oni ugovarjal, pa tovariši roko na srce, res je vendarle.

Če ima članek v U. T. v principu prav ali ne, da se morajo vsa slov. učiteljska podjetja v Ljubljani koncentrirati, o tem ne bom razpravljaj, temveč le omenim, da imajo češki učitelji na Moravskem svoja in češki učitelji na Češkem zopet svoja podjetja in da ima tudi nemško učiteljstvo v vsaki deželi nekaj svojih „deželskih“ podjetij, da celo glasila imajo deželne zveze vsaka svoje. In baš zato, ker ima vsaka deželna zveza nekaj svojega, je zanimanje za stanovsko organizacijo večje kakor pa pri nas, ker smo doslej vse koncentrirali v Ljubljani. Pravzaprav je baš ta koncentracija kriva odrevenelosti v naši organizaciji, ker eni mislijo, naj le delajo Ljubljanci, drugi pa so zopet nevoljni, češ, saj Ljubljanci ne pustijo drugih do dela, in tako raste v enih apatija in v drugih nezadovoljnost. Da je temu res tako, je dokaz, da „učiteljska kapitalistična podjetja nekaterikov“ (kakor jih člankar v 45. številki U. T. sam imenuje), ne prospevajo tako, kot bi bilo želeli. Da, niti učiteljska društva še niso pristopila kot člani k „Učit. tiskarni“, k posojilnici itd. In vse tarnanje po U. T. ne pomaga nič. In to bi vendar morali natanko preiskati. Idealizma in volje do dela in poštvalnosti pač ne manjka slovenskemu učiteljstvu, to kaže njegovo intenzivno narodno delovanje. In če slov. učiteljstvo za svojo stanovsko organizacijo ne stori niti polovice toliko kot za sploh narodno stvar, morajo biti vzroki pač tehtni. In vzrok je baš ta, da si prisvaja centrala pravico do dela, a drugim, ki želijo tudi delati, ne priznava te pravice. Ker pa sama centrala ni kos vsej nalogi, se premalo stori, kar zopet rodi nezadovoljnost.

Da, tudi jaz sem centralist in sem vedno zagovarjal ta princip in to tudi priznava člankar v U. T. A gospodje pri centrali, ali ste izvrševali in delali? Da, osnovali ste socijalni odsek, pa ostal je le na papirju. Izdelal sem podroben načrt za delo med ljudstvom, izvolil se je od mene predlagani osrednji socijalni odsek za vse slov. pokrajine. Imeli smo 2 seji ter ste me označili za idealista, optimista, češ, 10 let še ni mogoče izvesti mojih predlogov. Izrekli ste nad vsem, kar sem kedaj predlagal, da ni izvedljivo, in tako so ostali vsi socijalni odseki po Kranjskem, in seve tudi osrednji v Ljubljani, mrtvo-rojeno dete. Le na Štajerskem smo delali, in ko smo dosegli lepe uspehe, sedaj pa nam očitane separatizem. Spominjam se seje štaj. socijalnega odseka, ki je bila 1908. v Celju o Vel. noči, kateri je prisostvoval tudi g. Jelenc. Nekateri člani in tudi g. J. so se smehljali predlogu o skupnem naročevanju časopisov in predlog je — propadel, a pozneje, čez pol leta se je sprejel in danes se mu ne smehljajo več, vsaj na Štajerskem ne.

Če je štajerski socijalni odsek deloval in dosegel uspehe, to ni separatizem, temveč to je dokaz delavnosti in delazmožnosti štajerskih tovarišev. Zakaj pa niste tudi vi drugi delovali? In sedaj, ko ti štajerski tovariši krepko stopajo naprej po začeti poti, pijete o centralizaciji in separatizmu! To niso separatisti, temveč izvajajo le program, notabene od mene predlagani centralistični program, ki se je postavil in sprejel, in ni krivda štajerskega učiteljstva, če

Dihal sem prosteje, želel Bogu hvalo, da ni bilo kaj hujega. Ampak zbuditi in ustrašiti se, povrh pa še ubiti svetilko baš ni najprijetnejše. Kar je — je, sem dejal, hušnil skokoma v posteljo ter počeno zasmrčal . . .

Ni se še pa jelo daniti, že zaslišim cviljenje in tuljenje ter praskanje po drvarničnih vratih. Pazkovi glaski so mi doneli tako mило na uho, da mi magari lahko verjamete, da sem jim prisluškoval vzlic zaspanosti radevolje. Škoda le, da je trajal ves jutranji koncert le kake dobre pol ure.

Da si ne bi pokvaril globokega vtiska pasjega koncerta z drugimi, morda celo z zvonko donečimi glasovi, sem tiščal trepalnice skupaj, da sem zaspal tem hitreje . . .

Baš se mi je sanjalo o moji prvi ljubici Ljubici, kar me prebudi hrušč, sličen capljanju mačke, če si ji prilepil na noge orehove luščine. Toda nezmotljiv je, pravijo, na svetu samo papež, odločujoč o verskih zadevah, torej menda meni kot nepapežu — rimskemu nam-

drugod tega programa niso izvajali. Ustanovitev Učiteljske gospodarske in kreditne zadruge je logična posledica čvrstega delovanja in uspehov socijalnega odseka. Ker je socijalni odsek štajerski uvidel, da posli naraščajo, da je treba nove forme, da se zadosti naraščajočim potrebam, se je preosnoval v zadrugo in sicer z vednostjo in privolitvijo ne le vodstva, temveč tudi upravnega odbora „Zveze slovenskih štaj. učiteljev“, kateri je bil socijalni odsek kot tak podrejen. Že aprila t. l. je upravni odbor „Zveze“ določil, ko je izvolil socijalni odsek, da bo št. ta odbor preštudira zadevo in potrebno ukrene kar spozna za dobro. In ko je ta odbor čimbolj uvidel potrebo zadruge, je oskrbel, da se osnuje. Meseca oktobra t. l. je imel upravni odbor „Zveze“ sejo in poročalo se mu je o ustanovitvi zadruge in je upravni odbor sklenil, da prepusti „Zveza“ vsa aktiva in pasiva soc. odseka novi zadrugi. Nova zadruga je popolnoma legitimirano dete učiteljske organizacije in ni nikak separatizem. Gospodje v Ljubljani se niste brigali za socijalne odseke in torej nimate pravice se razburjati, če socijalni odsek štajerski napreduje in se lepo razvija. Ga ovirati, to bi bilo nestanovsko, ne pa početje štajerskih tovarišev, ki delajo in hočejo delati v splošno korist učiteljstva.

In zaradi koledarčaka!! Kdo pa izdaja ročni zapisnik ter ga prodaja? Posameznik, t. j. ena oseba, a koledarček je izdala „Zveza slov. štaj. učit. društev“ ter ga je dala vsem svojim članom in članicam brezplačno in je imela še sama nekaj dobička. Ker je zveza sterilna torej nekaj v korist svojih članov, ste gospodje v Ljubljani hudi. Ali naj Zveza v Ljubljani prosi dovoljenja, če sme delati v korist svojih članov?!

Navedel bi še lahko to in ono. Ponavljam pa, da početje štajerskih tovarišev ni separatizem, ni preziranje vodstva učiteljske organizacije, temveč je le uspeh intenzivnega dela, je le korak naprej na poti naše gospodarske samosvojitve, katero pot sem 1907. začrtal in kateri program je skupščina „Zaveze“ v Radovljici sprejela. Če so pa Štajerci delali in v delu druge prehiteli, se jih sedaj za to ne sme v st a n o v s k e m glasilu pobijati.

Uredništvo U. T. pa prosim, naj ponatisne ta članek, da popravi krivico, ki jo je prizadalo štajerskemu učiteljstvu.

Vabilo. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Ljubljanska okolica zboruje dne 28. t. m. popoldne ob 3. uri v pritličju

— Narodnega doma. —

Pri tem zboru predava gospod **Dr. Fr. Čadež**

O uspehih moderne tehnike.

K temu zboru vabim vse č. čl.ane društva in sploh prijatelje učiteljstva.

Janko Žirovnik,
t. č. predsednik.

Madjarizacija.

Kakor moramo mi občutiti na svoji koži „Drang nach Süden“ od strani Nemcev, tako morajo naši bratje v Hrvaški Bosni in Hercegovini občutiti usiljivost madjarske kulture. Kakor delujeta pri nas „Südmark“ in „Schulverein“ tako delujeta v omenjenih deželah društvi „Julian“ (šolska družba) in pa „Magyar Egyesület“ (društvo madjarskih kolonistov) s tendenco, madjarizirati Hrvate in Srbe.

reč — ne boste šteli v greh, da sem zamenjal sluginje stopinje z onimi od mačke. Da pa bo sluginja ob jutranjih urah bolj tiho in lažje hodila, sem napravil na odbor kr. šol. sveta prošnjo s to-le vsebino:

Kr. šol. svetu

Dupleku.

Podpisaneec vljudno prosi kr. šol. svet, ne bi li hotel kupiti šolski sluginji kot novoletno darilo copate, da bi ob zjutranjih uricah lažje hodila malo bolj tiho. V slučaju pa, da bi kr. šol. svet iz kateregakoli vzroka ne mogel ustreči moji sicer skromni želji, pa prosim, naj mi javi nemudoma, da lahko copate preskrbim sam. Kupim pa jih gotovo; če se tudi zavoljo copat pogreznem v dolgove.

Ne preveč židane volje, ker sem se zmotil tako smrtno grdo, sem si zaželel dokaj močno zopet spanja.

Nisem pa še pridno zadremal, kar se preklensko ustrašim in hitim gledat na hodnik,

„Julian“ je šolska družba, ki obstoja še kratak čas. Ustanavlja in vzdržuje ljudske šole. Glasom letošnjega letnega poročila je ustanovilo to društvo na Hrvaškem in v Slavoniji 33 ogrskih šol za slovansko deco. V šolskem letu 1908/09 je zahajalo v te šole 4821, l. 1909/10 pa 4859 učencev!

Po posredovanju zgoraj omenjenega društva „Egyesület“ je „Julian“ ustanovil s početkom šolskega leta 1910/11 ljudske šole v Sarajevu! Tako so osrečeni naši bratje po aneksiji! Da je bila šola popolnoma nepotrebna, je naravno, ker v Bosni ni nikakih Madjarov. Vendar je bila šola ob otvoritvi prenapolnjena z otroki. Toda šolske matrice nam pravijo, da je nad 80% teh otrok srbske, oziroma hrvaške narodnosti. Da, kako nemoralni nameni so vedli ustanovitelje kustanovitviteh šol, dokazujejo poročila, po katerih se je zaradi prevelikega navala odklanjalo prave madjarske otroke, da so mogli sprejeti hrvaške in srbske! V teku treh desetletij je namreč avstrijska vlada uvedla v Bosno in Hercegovino obilico orožnikov in vojakov, ne pa šol! Zato so danes javne ljudske šole po Bosni bele vrane. Poleg tega je vstop v te šole in pouk zvezan z mnogoterimi stroški, kar ubogi slovanski pari onemogočuje obisk teh šol. Madjarska šola pa po Südmarkinem in po receptu „Lega nazionale“ ne le ne zahteva vpisnine in nikake ukovine, temveč podarja knjige in šolske potrebščine zastoj, ubogim preskrbuje celo druge življenske potrebščine, obuvale, obleko hrano itd. [Zato tak naval od strani slovanske dece na to madjarsko šolo!]

S tem so počeli Madjari svoje protikulturno delo v središču dežele; bavijo se pa z najresnejšim namenom, da bi to početje razegnili po vsej deželi: v vseh večjih krajih Bosne in Hercegovine mislijo osnovati svoje šole. Že sedaj pa je uveden na bosanskih srednjih šolah poleg nemškega tudi madjarski jezik. In c. in kr. bosanska uprava daje takim, ki obiskujejo madjarske kurze, knjige in druge potrebščine brezplačno na razpolago ter jim poleg tega deli še podpore. Sploh madjarizujejo sistematično na vseh koncih in krajih.

Madjarizovanje pa napreduje tudi v vseh ostalih panogah javnega življenja: pri vladi, pri železnici nič manj, nego pri trgovini. Najbolj podpira ta proces poleg ogrske vlade bosanska deželna vlada. Žalibog pa, da domačini, posebno pa Moslemani, ne nasprotujejo temu, temveč takorekoč podpirajo vladu pri tem. Pa pride čas, ko se bodo kesali!

Zaključek: avstrijska vlada z germanizacijsko politiko in „Südmarka“ ter ogrska vlada z madjarizacijsko politiko in z „Julianom“ — to so dobrote one kulture, ki sta jih prinesli okupacija in aneksija bratskima deželama. Jugoslovani smemo biti ponosni, da tvorimo unikum na tem svetu: mi smo najmodernejši sužnji, zakaj sami si moramo kopati lastni grob in poplačati pogrebece, da nas pokopljejo žive . . .

M.

Naj puška govori!

Skrb naše države za kulturo. (Iz državnega proračuna.)

Leta 1848. je imela Avstrija 17 milijonov prebivalcev, ki so dajali državi vsako leto 300 milijonov kron.

Leta 1910. ima Avstrija 26 milijonov prebivalcev in ti morajo dajati državi 2727 mil. kron.

Prebivalstvo Avstrije se ni od l. 1848 niti podvojilo, a davki so devetkrat večji, nego so bili l. 1848!

Glavni dohodki za l. 1911

bodo: davek na sladkor 150 mil. K, davščina na pivo 80 mil. K, davek na petrolej 25 mil. K; od loterije dobi država skoraj 35 mil. K in od tobaka 190 mil. K!

Dohodki iz indirektnih davkov, od katerih plačujejo delavski in ubožnejši sloji 90 odstotkov, znašajo blizu 1000 mil. K, dočim direktni davki ne dosežajo niti 370 milijonov kron.

Kam pojdejo naši davki?

Navajamo samo poglavitne številke: Za cesarski dvor 11 mil. K, za armado in mornarico 400 mil. K, za plačilo obresti dolgov 400 mil. K.

Temu nasproti pa za uk 103 mil. K (v tej vsoti so obseženi pa tudi stroški za bogočastje, ki stane 30 mil. K).

Torej za militarizem 400 mil., za šolstvo pa samo nekaj nad 60 mil. K. Za javna dela približno 100 mil. K, in za poljedelstvo samo 50 mil. K. Vsak naj primerja te številke in si lahko sam napravi svojo sodbo . . .

Pri nas govore samo puške! Drugih potreb prebivalci naše države nimajo!

Slovensko dijaštvo na Dunaju.

Silno zanimivo dejstvo je, da so na Dunaju na nekaterih visokih šolah nemški visokošolci v večini. Tako študira na visoki šoli za zemeljsko kulturo poleg 414 Nemcev, 408 Slovanov in 89 dijakov drugih narodnosti. Isto je tudi na živinozdravniški šoli. To šolo obiskujejo poleg 208 Nemcev, 203 Slovani in 32 dijakov drugih narodnosti.

V znamenju klerikalizma.

V Brodu ob Savi je katehet Julij Holik ovadil učitelja na tamkajšnji višji ljudski šoli, Mirka Kovačiča, češ, da je v šoli osramotil katoliško vero in katoliško cerkev. Šolska oblast je proti učitelju uvedla disciplinarno preiskavo. In kaj je storil Kovačič tako strašnega? V šoli se je izrazil, da so protestantske dežele, žal, veliko naprednejše in bolj kulturne kakor čiste katoliške države, kakor na primer Španija in Portugalska. Pa naj še kdo pravi, da niso klerikalci vsegamogočni tudi na Hrvaškem.

Uspehi klerikalnih šol v Belgiji.

Že 25 let je minulo, odkar so klerikalci v Belgiji dobili v svoje roke šolstvo. Uspehi seveda niso izostali. Samo 20 odstotkov šolobvezanih otrok obiskuje šolo 6 let. L. 1905. ni znalo izmed 12.280 vojaških novincev 1610 ne pisati ne brati, 709 jih pa ni znalo pisati. Na 1000 rekrutov pride v Nemčiji 0-7, na Švedskem 0-8, na Danskem 2, v Švici 20, na Nizozemskem 23, na Angleškem 37, na Francoskem 46 analfabetov, v klerikalni Belgiji pa kar 101 analfabetov.

je po svoje kakor Trdina dolenske bajke, tako da je knjiga njegova umetniška last. Jezik in slog prepaja pristni slovenski narodni duh, ki se posebno razodeva v napol naivnem, napol ironičnem načinu pripovedovanja. Milčinski je pokazal, da je pravljica po obliki in ideji velik umotvor, da prava mladinska knjiga ni samo veselje mladini, temveč tudi visok umetniški užitek odraslemu izobražencu. — Knjigo sta okrasila z mnogimi risbami mlada slovenska umetnika Birola in Gaspari, ki sta se dobro znala prilagoditi lahkotnemu, toplemu, naivno ironičnemu tonu pravljice. Ni dvoma, da dobi to krasno, za našo mladinsko literaturo epohalno delo tisto priznanje, ki ga zasluži. — Cena je z ozirom na vsebino in opremo ter v primeri s podobnimi nemškimi edicijami dovolj nizka. Elegantno v platno vezan izvod 4 K, po pošti 4-20 K.

Fran Milčinski, Pravljičar.

Z risbami G. Birolle in M. Gasparija.

Milčinskega pravljice so knjiga, kakor je doslej ni bilo enake v slovenski literaturi. Snovi si je izbral pisatelj iz slovenskih narodnih pravljic, toda obdelal, izgladil in zaokrožil jih